

بررسی عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس نظری از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

الهام آزموده^{۱*}، مریم دولتی^۲، الهام فرزادمنش^۳، علی اصغر خسروآبادی^۴، محمدحسن رخشانی^۵

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران
۲. دانشجوی کارشناسی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران
۳. دانشجوی کارشناسی مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران
۴. کارشناس ارشد بهداشت، مربی گروه بهداشت سلامت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران
۵. دکترای تخصصی آمار حیاتی، استاد گروه آمار و اپیدمیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، سبزوار، ایران

• دریافت مقاله: ۹۰/۱۲/۱۶ • آخرین اصلاح مقاله: ۹۱/۹/۱ • پذیرش مقاله: ۹۲/۲/۲۰

زمینه و هدف: در سال‌های اخیر، عدم حضور دانشجویان در کلاس‌های درس نظری یکی از مشکلات رو به افزایش دانشگاه‌های علوم پزشکی است. عدم حضور در کلاس‌های درس، محیط پویای یاددهی-یادگیری را مختل و آن‌جا را به محیطی کسالت‌آور و ناخوشایند تبدیل می‌نماید. این مطالعه با هدف بررسی دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار نسبت به عوامل مؤثر در حضور آن‌ها در کلاس‌های درس نظری در سال ۱۳۹۰ انجام شد. روش کار: این مطالعه توصیفی-تحلیلی در سال ۱۳۹۰ بر روی ۲۸۸ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار انجام شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌ای پژوهشگر ساخته حاوی ۲۸ سؤال در طیف ۵ درجه‌ای لیکرت استفاده شد.

یافته‌ها: در این نظر سنجی، ۲۱۵ دانشجوی دختر (۷۴/۷ درصد) و ۷۳ دانشجوی پسر (۲۵/۳ درصد) شرکت داشتند. ۷۹ درصد این افراد مجرد بودند. از بین عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس نظری، بیشترین میانگین نمره مربوط به حیطه ویژگی‌های استاد ($0/13 \pm 0/76$)، ویژگی‌های درس ($0/18 \pm 0/75$)، محیط فیزیکی ($0/17 \pm 0/74$) و سپس ویژگی‌های دانشجو ($0/14 \pm 0/74$) بود.

نتیجه‌گیری: در افزایش میزان حضور در کلاس، عواملی دخیل هستند که مهم‌ترین آن‌ها در وهله اول مسایل مربوط به استاد همچون محتوی ارائه شده در کلاس درس و جذابیت سخنان استاد می‌باشد. به علاوه، ویژگی‌های درس ارائه شده و یا مسایلی چون ساعت برگزاری کلاس در این امر دخیل می‌باشند، که امید است استادان و برنامه‌ریزان با توجه به آن‌ها باعث ارتقای روند یاددهی-یادگیری از طریق افزایش حضور در کلاس‌ها شوند.

کلید واژه‌ها: عوامل مؤثر، حضور، کلاس‌های نظری، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

* نویسنده مسؤل: دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، چهار راه دکتري، مشهد، ایران

مقدمه

کلاس‌های درس محل مناسبی برای انتقال تجربیات استادان به دانشجویان و درک بهتر مطالب درسی است (۱). دانشجویانی که در کلاس حاضر می‌شوند و با استاد تعامل دارند، سعی می‌کنند رفتار، تصمیمات و اهداف آینده خود را از طریق همانندسازی با استاد و الگوبرداری از نقش‌های وی ارتقا بخشند. ارتباط دانشجوی با استاد باعث می‌شود که دانشجویان ملاک‌های ارزیابی شغلی خود را از پاداش‌های بیرونی به پاداش‌های درونی تغییر دهد و سطوح بالاتر از نوعی دوستی را به نمایش بگذارد (۲). Bligh معتقد است کسانی که حضور در کلاس را ضروری می‌دانند، اعتقاد دارند که کلاس درس اطلاعات آن‌ها را افزایش می‌دهد، اندیشه آن‌ها را ارتقا می‌بخشد و تغییر در نگرش آنان ایجاد می‌کند (۳). تحقیقی در دانشگاه کوئین‌لند نشان داد که حضور در کلاس، اصلی‌ترین راهی است که دانشجویان با آن می‌توانند دانش طلایی و اندیشه طلایی خود را به دست آورند (۴).

عدم حضور دانشجویان در کلاس‌های درس نظری، یکی از مشکلات رو به افزایش سال‌های اخیر دانشگاه‌های علوم پزشکی بوده است (۱). مشکل عدم حضور دانشجویان در کلاس‌های درس، از زمان ورود به دانشگاه شروع می‌شود و چه بسا برخی دانشجویان در صورت عدم اجرای حضور و غیاب، یک بار هم سر کلاس حاضر نمی‌شوند (۵).

در نظام آموزش پزشکی، عناصر متعددی وجود دارد. هسته اصلی این نظام، همانند سایر حوزه‌های آموزش عالی، یادگیرندگان می‌باشند که از طریق مشارکت فعالانه در فرایندهای تعلیم و تربیت به فرهیختگی دست می‌یابند و با کسب دانش و مهارت‌های لازم به ارائه خدمت به جامعه می‌پردازند (۶).

از عناصر دیگر که از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و با هیچ کدام از عناصر دیگر برابری نمی‌کند، نقش استاد است (۷). استاد در جریان تدریس با عوامل مختلف و متعددی سروکار دارد که کنترل مجموعه آن‌ها محیطی را فراهم می‌آورد

که یادگیری مطلوب و مؤثر در آن صورت می‌گیرد. عواملی چون شخصیت، روابط اجتماعی، تجارب علمی و ویژگی‌های فردی، اهمیت موضوع درس، قوانین و مقررات آموزشی، ویژگی‌های دانشجویان و ... بر کیفیت تدریس استاد اثر می‌گذارند (۸). ویژگی‌هایی مثل تسلط استاد به مطالب درسی، قدرت بیان و توانایی انتقال، از مهم‌ترین ویژگی‌های استادان است که در ارتقای کیفیت یاددهی- یادگیری مؤثر می‌باشد (۹).

Yunus و همکاران در پژوهش خود دریافتند دانشجویانی که ارتباط مثبت با معلم خود دارند، انگیزه بیشتری برای یادگیری و حمایت دارند. به علاوه، گرایش به انجام کار سخت در کلاس، تلاش و پشتکار زیاد و پذیرش بهتر راهنمایی و انتقاد، مقابله بهتر با استرس‌ها و توجه بیشتر به معلم در کلاس، از ویژگی‌های دانشجویانی است که مورد توجه استادان خود قرار می‌گیرند (۱۰).

Jortof طی پژوهشی در دانشگاه شیکاگو بر روی دانشجویان داروسازی، نشان داد که دانشجویان به کلاس‌هایی که استاد علاوه بر مطالب جزوه درسی و کتاب، مطالب جدیدی را ارائه می‌کند و از مطالب کاربردی در زمینه زندگی واقعی و مثال‌ها و داستان‌هایی از زندگی روزمره در تدریس خود استفاده می‌کند، علاقه زیادی نشان می‌دهند (۱۱).

صفوی نیز می‌نویسد مهم‌ترین عاملی که انگیزه شاگرد را به ادامه فعالیت‌های یادگیری تقویت می‌کند، آن است که درس را خوب بفهمد. شاگردی که درس را بفهمد، از عهده امتحانات مختلف به خوبی بر می‌آید، مورد تشویق معلم و همکلاسان خود قرار می‌گیرد و همین امر انگیزه او را تقویت می‌کند (۱۲). از سایر علل کاهش حضور در کلاس‌ها، عدم تمایل به رشته تحصیلی و یا ماهیت درس می‌باشد. Hughes در نتایج پژوهش خود گزارش کرده است که عدم علاقه به موضوع درس، یکی از علل اصلی غیبت دانشجویان تحت مطالعه وی بوده است (۱۳).

پس از مهم‌ترین عوامل انگیزشی، می‌توان به جذابیت درس،

قالب چهار حیطه استاد، دانشجو، محیط فیزیکی و درس، بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (از تأثیر بسیار تا بی تأثیر) تنظیم شده بود.

این پرسش‌نامه در اختیار پانزده نفر از صاحب‌نظران در دانشگاه علوم پزشکی مشهد قرار داده شد تا مناسبت هر یک از سؤالات آن را برای دستیابی به اهداف مورد نظر مشخص نمایند. بدین ترتیب، روایی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت. در مطالعه مقدماتی که قبل از جمع‌آوری داده‌ها صورت گرفت، پایایی ثبات درونی پرسش‌نامه تأیید شد و بعد از جمع‌آوری داده‌ها نیز بار دیگر ضریب Cronbach's alpha محاسبه شد ($r = 0/87$).

گردآوری داده‌ها در آبان و آذرماه توسط گروه پژوهشگر، به صورت حضوری و در پایان کلاس‌های درس انجام می‌شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از شاخص‌های مرکزی، پراکندگی و آزمون‌های Mann-Whitney و Kruskal-Wallis و با کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۱/۵ (version 11.5, SPSS Inc., Chicago, IL) صورت گرفت.

یافته‌ها

در این نظرسنجی ۲۱۵ دانشجوی دختر (۷۴/۷ درصد) با متوسط و انحراف معیار سنی $21/1 \pm 1/6$ و ۷۳ دانشجوی پسر (۲۵/۳ درصد) با متوسط و انحراف معیار سنی $21/2 \pm 1/85$ شرکت داشتند. ۷۹ درصد این افراد مجرد و ۲۱ درصد متأهل بودند. ۴۳ درصد بومی و ۵۵ درصد نیز غیر بومی بودند. در نمونه‌گیری از هر کدام از رشته‌ها با توجه به فراوانی آن‌ها در دانشگاه متفاوت بود؛ به گونه‌ای که دانشجویان بهداشت ۲۲/۲ درصد این افراد، دانشجویان پرستاری ۲۲ درصد، دانشجویان مامایی و اتاق عمل هر کدام ۱۵/۳ درصد، دانشجویان هوشبری ۱۰/۴ درصد، پزشکی ۵/۹ درصد، فوریت ۵/۶ درصد و علوم آزمایشگاه ۳/۱ درصد این افراد را تشکیل دادند. به عوامل مؤثر بر حضور دانشجویان در کلاس‌های درس

ایجاد کنجکاوای در اوایل سخنرانی، ارتباط مواد درسی با سرنوشت دانشجویان، بازخورد (۱۴)، حتی امتحان و نمره درس (۱۵) و ... نام برد.

حضور در کلاس منجر به افزایش تعامل دانشجویان با استادان، تبادل احساسات بین دانشجویان، مطرح شدن سؤالات و پیشنهادهای دانشجویان، بحث و توصیف مطالب مهم می‌شود و در نتیجه افزایش توانمندی یادگیری را در پی دارد (۱۶). عدم حضور در کلاس‌های درس، محیط پویای یاددهی-یادگیری را مختل می‌نماید و آن‌جا را به محیطی کسالت‌آور و ناخوشایند تبدیل می‌نماید (۱۷).

با توجه به پیچیدگی موضوع و عوامل متعدد تأثیرگذار در این زمینه و با عنایت به این که عدم حضور دانشجویان در کلاس‌های درس در توانمندی دانشجویان در انجام فعالیت‌های محوله مؤثر است، پژوهشگر بر آن شد تا مطالعه‌ای را تحت عنوان بررسی عوامل مؤثر در حضور دانشجویان در کلاس‌های درس نظری از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی سبزوار در سال ۱۳۹۰ انجام دهد.

روش کار

این مطالعه توصیفی-تحلیلی در سال ۱۳۹۰ بر روی ۲۸۸ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار انجام شد. معیار ورود به این مطالعه، اشتغال به تحصیل در زمان جمع‌آوری داده‌ها و تمایل و رضایت برای شرکت در انجام مطالعه بود. دانشجویان انتقالی و مهمان از این مطالعه حذف شدند. نمونه‌گیری در این پژوهش، طبقه‌ای و متناسب با حجم انجام گرفت. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌ای پژوهشگر ساخته استفاده شد که بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای و استفاده از آخرین مقالات در دسترس و نیز مشاوره با برخی متخصصین و اعضای هیأت علمی طراحی شده بود. این پرسش‌نامه مشتمل بر دو بخش بود. بخش اول موبوط به اطلاعات دموگرافیک و بخش دوم مربوط به عوامل مؤثر بر حضور دانشجویان در کلاس‌های درس بود که ۲۸ سؤال در

توجه به نرمال نبودن این نمره، نتایج حاصل از آزمون Mann-Whitney دلالت بر تفاوت نظر دانشجویان دختر و پسر در سطح اطمینان ۹۵ درصد داشت ($P = ۰/۰۱۱$). مقایسه دیدگاه دانشجویان با توجه به جنسیت در ۹ مورد اختلاف معنی‌دار داشته است، که این موارد شامل علاقه به مبحث درسی ($P = ۰/۰۰۲$)، ندادن جزوه از طرف استاد ($P = ۰/۰۳$)، پاسخگویی استاد به سؤالات درس ($P = ۰/۰۴۷$)، روش تدریس مناسب ($P = ۰/۰۳۱$)، شرایط فیزیکی کلاس‌ها ($P = ۰/۰۲۱$)، ساعت برگزاری کلاس ($P = ۰/۰۱۳$)، امکان یادداشت برداری ($P = ۰/۰۰۶$)، تعداد مناسب دانشجو در کلاس ($P = ۰/۰۰۷$) و مفید بودن مطالب ($P = ۰/۰۳۳$) است. نتایج آزمون Mann-Whitney نشان داد که تفاوت معنی‌دار میانگین بین دو جنس مربوط به حیطة استاد ($P = ۰/۰۱۰$)، ویژگی‌های محیط ($P = ۰/۰۰۲$) و ویژگی‌های دانشجو ($P = ۰/۰۴۹$) بوده است، در حالی که در حیطة سؤالات مربوط به ویژگی‌های دانشجو این تفاوت معنی‌دار نبوده است ($P = ۰/۶۱۵$).

رشته تحصیلی فرد ($P = ۰/۰۰۷$) و مقطع تحصیلی وی نیز ($P = ۰/۰۰۲$) مبتنی بر آزمون ruskal-Wallis K بر این دیدگاه اثر گذاشته است. حال آن که وضعیت تأهل، سن، بومی یا غیر بومی بودن، وضعیت اشتغال در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیری بر آن نداشته است. در مورد بومی یا غیر بومی بودن نتایج آزمون Mann-Whitney نشان داد که غیر معنی‌دار بودن میانگین نمرات مربوط به هر سه حیطة استاد ($P = ۰/۷۷۸$)، دانشجو ($P = ۰/۹۵۶$) و محیط و درس ($P = ۰/۵۲۲$) بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به منظور بررسی عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس نظری از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار انجام شد. در بین عوامل مطرح شده از نظر دانشجویان، ویژگی‌های استاد در رأس اهمیت قرار دارد. از بین

نظری از ۰ تا یک به فواصل ۰/۲۵ نمره داده شد. نمره بیشتر به منزله مؤثرتر بودن آن عامل محسوب گردید. با توجه به تعداد سؤالات، این نمرات در بازه ۰-۲۸ قرار داشتند. توجه به صدک‌های نمرات در حالت کلی نشان از نظر مثبت دانشجویان نسبت به عوامل مد نظر داشته است؛ به گونه‌ای که فقط ۲۵ درصد از آن‌ها نمره عوامل مؤثر کمتر از ۱۹/۲۵ را در نظر گرفته‌اند. از بین عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس نظری، بیشترین میانگین نمره مربوط به حیطة استاد بود ($۰/۱۳ \pm ۰/۷۶$). بعد از حیطة استاد، به ترتیب حیطة ویژگی‌های درس با میانگین $۰/۱۸ \pm ۰/۷۵۵$ ، محیط با میانگین $۰/۱۷ \pm ۰/۷۴۷$ و ویژگی‌های دانشجو با میانگین $۰/۱۴ \pm ۰/۷۴۷$ قرار داشتند (جدول ۱).

جدول ۱. میانگین نمرات نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار در مورد چهار حیطة عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های نظری

ردیف	حیطة	میانگین
۱	استاد	$۰/۱۳ \pm ۰/۷۶$
۲	درس	$۰/۱۸ \pm ۰/۷۵۵$
۳	محیط	$۰/۱۷ \pm ۰/۷۴۷$
۴	دانشجو	$۰/۱۴ \pm ۰/۷۴۷$

در تقسیم‌بندی جزئی‌تر از بین عوامل مؤثر در این چهار حیطة از نظر دانشجویان، بیشترین میانگین نمره به ترتیب مربوط به مفید بودن مطالب ارائه شده در کلاس ($۰/۸۷$)، جذابیت کلامی استاد ($۰/۸۵$)، تسلط استاد بر مطالب درسی ارائه شده و کاربردی بودن مطالب ارائه شده در کلاس بر بالین بیمار (هر دو $۰/۸۵$)، ساعت برگزاری کلاس ($۰/۸۴$) و روش تدریس مناسب ($۰/۸۳$) است. کمترین میانگین نمره نیز به ترتیب مربوط به تعداد مناسب دانشجو در کلاس ($۰/۲۵$)، ندادن جزوه از طرف استاد ($۰/۵۴$)، شرکت در کلاس به عنوان وظیفه ($۰/۵۸$) و مرتبط نبودن مباحث ارائه شده به مطالب درس ($۰/۵۹$) اختصاص یافت. میانگین نمره نظرسنجی در خانم‌ها $۳/۲۳ \pm ۲۱/۳۸$ و در آقایان $۴/۳۵ \pm ۲۰/۰۰$ بود. با

صحبت کردن و داشتن لهجه محلی غلیظ و شدید از جمله عواملی هستند که در اداره کلاس تأثیر منفی می‌گذارند.

سومین و چهارمین عوامل مؤثر در این پژوهش، تسلط استاد بر مطالب درسی ارائه شده و کاربردی نبودن مطالب ارائه شده در کلاس هر دو با میانگین نمره ۰/۸۵۱ بودند. در تحقیقی که توسط دماری بر روی دانشجویان دوره علوم پایه پزشکی انجام شد، در مجموع از بیست فاکتور مورد نظر در شرکت دانشجویان در کلاس، تسلط استاد بر مبحث درسی در صدر قرار گرفت (۵). در تحقیقی که توسط نبوی و صفوی بر روی دانشجویان علوم پایه رشته پزشکی انجام شد، مشخص گردید که دانشجویان مهم‌ترین و تأثیرگذارترین ویژگی استاد را تسلط و قدرت بیان استاد در تدریس و سپس برخورد گرم و صمیمی وی با دانشجویان می‌دانند (۲).

از مهم‌ترین اصول آموزش و ویژگی‌های استاد، تسلط بر محتوا و موضوع درس و آگاهی کافی و گسترده درباره مطالب آموزشی است؛ به نحوی که استاد را توانا سازد تا با تسلط کامل مطالب درسی را ارائه دهد. استادی که تسلط علمی کافی ندارد، شاید بتواند متن درس را آماده و به شکل کامل و صحیح در کلاس ارائه کند؛ اما به دلیل ضعف علمی و عدم احاطه کامل بر مطالب آموزشی، نکات مهم درس تشخیص داده نمی‌شود و اگر آرایه خوب درس نیاز به خلاقیت (مثل تقدم و تأخر مطالب و ...) و یا ذکر مطالب تکمیلی و ... داشته باشد، استاد از عهده آن بر نمی‌آید. علاوه بر این که نمی‌تواند پاسخگوی سؤالات و ابهامات فراگیران باشد و استادی که در مسایل علمی ضعیف باشد و نتواند به پرسش‌های فراگیران خود پاسخ دهد و روحیه پرسشگری و نقادی آن‌ها را اقماع و ارضا نماید، به طور مسلم در کار خود شکست خواهد خورد. از این رو، سزاوار است استاد از قبل، آمادگی لازم را برای ارائه درس کسب نماید تا ضمن تسلط لازم بر موضوع بحث، به هنگام تدریس به طور مکرر به کتاب یا جزوه مراجعه ننماید. کاربردی نبودن مطالب ارائه شده با میانگین نمره ۰/۸۵۱ نیز همچون تسلط استاد بر مطالب درسی از مهم‌ترین عوامل مؤثر

ویژگی‌های استاد نیز مفید بودن مطالب مطرح شده در کلاس بیشترین نمره (۰/۸۷) را به خود اختصاص داد.

در پژوهشی که توسط سلیمانی و مهرنیا بر روی ۲۷۶ نفر از دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شد، روش تدریس نامناسب (۷۷ درصد)، غیر مفید بودن مطالب مطرح شده در کلاس (۷۷ درصد) و شلوغی کلاس‌های درس (۴۹/۹ درصد) از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم شرکت دانشجویان در کلاس‌های درس بیان شد (۹).

دومین عامل مؤثر در این پژوهش، جذابیت کلامی استاد با میانگین نمره ۰/۸۵۳ بود. Breslow و Clay در پژوهش خود نشان دادند مهم‌ترین عواملی که دانشجویان معتقدند باعث می‌شود تا آن‌ها در کلاس حاضر شوند، روشنی و وضوح مطالب و سخنان استاد در کلاس، استفاده استاد از مثال‌های متنوع، توانایی استاد در درگیر کردن و دخالت دادن دانشجویان در بحث‌های کلاسی می‌باشد (۱۸). Fleming نیز در تحقیقی که در بین دانشجویان دانشگاه لینکن انجام داد، مشاهده کرد که دانشجویان استرس در سر کلاس، فن بیان ضعیف استاد، زمان نامناسب کلاس و کیفیت پایین مطالب را دلیل غیبت خود از کلاس می‌دانند (۱۹).

قربانی و همکاران نیز در مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی سمنان، تسلط استاد بر درس مورد تدریس، شیوایی بیان، نحوه سامان‌دهی و تنظیم درس را از مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد توانمند از دیدگاه دانشجویان پرستاری عنوان کردند (۲۰). کلاس درسی که در آن به مؤلفه‌های جذابیت توجهی نمی‌شود، با گذشت زمان ممکن است سستی و کسل‌کنندگی در آن پیدا شود که جدا شدن ارتباط بین استاد و فراگیر از روشن‌ترین پیامدهای ناگوار آن خواهد بود و این نتایج، آموزش را عقیم و بی‌اثر می‌سازد. صدای آهسته و نامفهوم، موجب کسالت، خواب‌آلودگی و خمیازه فراگیر می‌شود؛ و به عکس آن، طنین صدای بلند و گوش‌خراش، او را خسته می‌کند. علاوه بر این که سخن گفتن با مکث‌های طولانی، تند حرف زدن، بریده بریده

است.

در مطالعه کیفی انجام شده توسط صالحیان و Armat که بر روی ۳۰ نفر از دانشجویان پرستاری انجام شد، تعداد زیادی از دانشجویان به وجود فاصله بین تئوری و عمل اشاره داشتند. عدم رعایت تقدم و تأخر واحدهای درسی و عدم مواجهه با موارد واقعی بیماری‌ها، از جمله مواردی بود که دانشجویان آن را عنوان نمودند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد با توسعه تئوری‌های مبتنی بر عمل و نیز در نظر گرفتن واقعیت‌های موجود در محیط‌های بالینی هنگام تدریس آموخته‌های نظری توسط تئوریسین‌ها و مدرسان پرستاری، می‌توان خلأ موجود را از بین برد (۲۱).

در پژوهش ضیغمی و همکاران ۹۰ درصد دانشجویان مورد مطالعه، ناهماهنگی آموخته‌های نظری و کارهای عملی را به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات آموزش بالین اذعان نمودند (۲۲). Hunter و Tetley پژوهشی در دانشگاه کانتربری انجام دادند. در این مطالعه مشاهده شد دانشجویانی که در سر کلاس‌ها شرکت می‌کردند، دلایل خود را جالب بودن درس، مهم بودن درس برای رشته تحصیلی و علاقه به استاد مطرح کردند (۲۳).

عامل مؤثر دیگر در این پژوهش، ساعت برگزاری کلاس با میانگین نمره ۰/۸۴ بود. در تحقیق نبوی و صفوی، ۲۶ درصد شرکت کنندگان زمان نامناسب برگزاری کلاس را به عنوان یکی از مشکلات برنامه‌ریزی آموزشی از علل غیبت خود در کلاس بر شمردند (۲).

روش تدریس استاد نیز با میانگین نمره ۰/۸۳۵ از دیگر عوامل مؤثر بر حضور دانشجویان بود. صابریان و همکاران با نظرخواهی از دانشجویان برای بررسی معیارهای یک استاد خوب، شخصیت فردی، دانش پژوهی، روش تدریس، شیوایی بیان و تسلط بر موضوع درس و آمادگی برای رفع اشکال را از مهم‌ترین عوامل یک تدریس موفق می‌دانند؛ ایشان خاطر نشان می‌سازند که به دلیل تعامل دو طرفه در فرایند تدریس، بهبود این موارد، در نهایت احساس رضایت را در دانشجویان افزوده

و کیفیت آموزش را بهبود می‌بخشد (۲۴). در مطالعه فصیحی هرنندی و همکاران نیز از بین عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس نظری، بیشترین میانگین نمره به ترتیب مربوط به تسلط علمی استادان به موضوع مورد مطالعه (۴/۷۰ درصد)، علاقه دانشجو به مطالب درسی (۴/۴۷ درصد)، روش تدریس مناسب (۴/۶۶ درصد) و اهمیت حضور در کلاس جهت فهم بهتر مطالب مورد بحث (۴/۵۸ درصد) بود (۱). اگر چه روش تدریس واحدی را نمی‌تواند به عنوان بهترین روش برای استادان معرفی نمود، اما می‌توان گفت که بهترین روش تدریس برای هر استادی آن است که برای دانشجویان جذاب‌تر و اثربخش‌تر و یادگیری در آن آسان‌تر باشد. ممکن است گاه سخنرانی محض یا سخنرانی فعال، شیوه سقراطی و یا روش قیاسی اثربخش‌تر و جذاب‌تر باشد و گاه روش دیگری ایجاد جاذبه نماید و به یادگیری بهتر منجر گردد. صالحی داشتن تدریس مؤثر را یکی از شاخص‌های مهم در کیفیت کار مدرسان می‌داند و بررسی نظر دانشجویان در مورد تدریس را یکی از مناسب‌ترین راه‌ها به منظور شناخت آن بر می‌شمرد (۶).

در مقایسه بین دیدگاه‌های دانشجویان دختر و پسر و همچنین دانشجویان مقاطع و رشته‌های مختلف در ارتباط با عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس اختلافاتی مشاهده گردید که در برخی موارد معنی‌دار بود. در مطالعه انجام شده توسط فصیحی هرنندی و همکاران نیز در دانشگاه کرمان که به بررسی عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس پرداخته بود، میانگین نمرات دانشجویان دختر بیشتر از پسر بود؛ اما مقایسه دیدگاه دانشجویان در مورد هر یک از عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های دروس نظری با توجه جنس دانشجویان تنها در ۶ مورد تفاوت معنی‌داری بین دانشجویان مؤنث و مذکر مشاهده گردید. این عوامل شامل "اهمیت حضور در فهم مطالب"، "شرکت در کلاس به عنوان وظیفه"، "ضرورت و اهمیت درس"، "آشنایی قبلی با مطالب"، "ارزشیابی مستمر" و "قدرت استاد در اداره کلاس" بود (۱). در این مطالعه، به طور

عوامل را برای ارتقا و اثربخشی برنامه‌های آموزشی مد نظر قرار دهند. به عنوان مثال، ایجاد تغییر در برنامه‌های آموزشی، توجه به زمان برگزاری کلاس‌ها، برگزار کردن جلسات با دانشجویان و شنیدن نظرات و راهکارهای پیشنهادی آنان، انجام نظرخواهی از دانشجویان در خصوص برنامه‌های آموزشی و عملکرد مسئولین آموزش، نظارت بر عملکرد استادان در کلاس با توجه به اهمیت نقش ایشان در جذب دانشجو در کلاس و ویژگی‌های تأثیرگذار استاد مثل تسلط در تدریس، فن بیان و نحوه برخورد استاد با دانشجو، برگزاری کارگاه‌های روش تدریس، ارائه مطالب کاربردی همزمان با تدریس مطالب تئوری با توجه به نقش و آینده شغلی دانشجویان علوم پزشکی، می‌تواند در کاهش غیبت دانشجویان از کلاس نقش مؤثری داشته باشد. علاوه بر آن، انجام پژوهش‌های مشابه و نظرخواهی از دانشجویان در مورد راهکارهای ارتقای کیفیت کلاس‌های درس در دانشگاه‌های مختلف توصیه می‌شود؛ تا بدین وسیله حضور دانشجویان با رغبت و علاقه بیشتر در محیط‌های آموزشی افزایش یابد و پیرو آن، در محیط‌های کاری آینده افرادی با انگیزه و اطلاعات بیشتر حضور داشته باشند.

References:

1. Fasihi Harandi T, Azizzadehforoozi M, Mohammadalizadeh S, Ghazanfari moqadam Z. Effective Factors on Theoretical Class Attendance according to Nursing and Midwifery Students' Point of View, Kerman Razi School of Nursing and Midwifery. *Strides in Development of Medical Education* 2007; 4(2): 100-7. [In Persian]
2. Nabavi S, Safavi M. Causes of Absenteeism and Lack of Attention to the Instructions among Medical Students of Islamic Azad University, Tehran Medical Branch. *Medical Science Journal of Islamic Azad University Tehran Medical Branch* 2011; 21 (3):227-32. [In Persian]
3. Bligh DA. What Is The Use Of Lectures? 2000. Available from: <http://www.learningandteaching.info/teaching/lecture.htm>

کلی اختلاف معنی‌دار مربوط به ویژگی‌های استاد، محیط فیزیکی و دانشجو می‌باشد؛ در حالی که در دیدگاه افراد مورد مطالعه، ویژگی‌های مشابهی از درس بر حضور در کلاس درس اثرگذار است.

عسکری و مؤدب‌هاجر نیز به مقایسه ویژگی‌های تدریس اثربخش از دیدگاه استادان و دانشجویان پرداختند. در این مطالعه نیز بین هیچ یک از مشخصات دموگرافیک دانشجویان و دیدگاهشان از نظر آماری ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد (۲۵).

از جمله محدودیت‌های این مطالعه، انجام آن به صورت یک پژوهش کمی بود؛ در حالی که تشکیل جلسات چهره به چهره با دانشجویان و یا مطرح شدن سؤالات باز می‌تواند به ارتقای شناسایی عوامل مؤثر بر حضور در کلاس‌های درس کمک کند.

با توجه به یافته‌های این پژوهش و با توجه به این که شناخت دیدگاه دانشجویان به عنوان مشتریان اصلی در آموزش به برنامه‌ریزی آگاهانه کمک خواهد نمود، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌ریزان و استادان در وهله اول به شناسایی عوامل مؤثر بر حضور دانشجویان در کلاس‌های درس بپردازند و سپس این

4. Isaacs G. What Learning Goals Are Served By What Methods? *Res Develop Higher Educ* 1992; 15: 205-12.
5. Demari B. Survey Of Influence Factors On Participation Or Not Participation In Medical School Classes of Tehran university Of Medical Science. *Teb va Tazkiyeh* 2001 ;10(1):36-40. [In Persian]
6. Salehi Sh. Effect of clinical supervision on the faculty teaching quality at nursing and midwifery school in Isfahan university of medical sciences, *Iranian Journal of Medical Education* 2000; 1(1):54-63. [In Persian]
7. Glaver J, Browning RH. Principles of Educational Psychology and Its Application. Kharazi AN (translatore). Tehran: Center for Academic Publisher;2006:8
8. Shabani H. Educational skills (teaching methods and techniques). Tehran: Studies Organization and Human Sciences Book Writing;1997:143-242,399. [In Persian]

9. Soleimani AH, Mehrnia K. Survey Of Tehran University of Medical Sciences Medical Students Opinions About Causes Of Absenteeism. Iranian Journal of Medical Education 2001;2(1(7)):73. [In Persian]
10. Yunus MM, Osman WS, Ishak NM. Teacher-student relationship factor affecting motivation and academic achievement in esl classroom. Procedia Social and Behavioral Sciences 2011;15: 2637-41.
11. Fjortoft N. Students' motivations for class attendance. Am J Pharmaceut Educ 2005; 69(1):107-12.
12. Safavi A. Overview of Teaching Techniques. Tehran: Moaser Publisher;1996:66. [In Persian]
13. Hughes SJ. Student attendance during college-based lectures: a pilot study. Nurs Stand 2005; 19(47): 41-9.
14. Kanen R. New Method In Medical Education and Asociated Science, Mahmoodi SM(translator). Tehran: Hejrat Publisher:2000:35-47
15. Gump SE. Keep students coming by keeping them interested: motivators for class attendance. College Student Journal 2004; 38(1): 157.
16. Sleigh MJ, Ritzer DR. Encouraging student attendance. Association Psychological Science 2001; 14 (9):19-22.
17. Devadoss S, Foltz J. evaluation of factors influencing student class attendance and performance. American Journal of Agricultural Economics 1996; (78) 3: 499-507.
18. Clay T, Breslow L. Why students don't attend class. MIT Faculty Newsletter 2006. Aavailable From: <http://www.web.mit.edu/fnl/volume/184/breslow>
19. Fleming N. Why Don't They Attend? Available from: <http://www.herdsa.org.au/branches>.
20. Ghorbani R, Haji Aghajani S, Heidarifar M, et al. viewpoints of nursing and para-medical students about the features of a good university lecturer. Journal of Semnan University of Medical Sciences 2009; 10(2): 77-84[in Persian].
21. Salehian M, Armat MR. A Qualitative Study Of Nursing Student Experiences Of Clinical Education. Journal of north Khorasan University of medical sciences 2009;1(2):57-63[In Persian].
22. Zaighami R, Fasele M, Jahanmiri SH, Godsbin F. Nursing student's viewpoints about the problems of clinical teaching. Journal of Qazvin University of medical science 2004;8 (30):51-55 [In Persian].
23. Hunter S, Tetley J. Why don't students attend? Why do students attend? HERDSA Annual International Conference, Melbourne, Australia; 1999:12-15.
24. Saberian M, Haji Aghajani S, Ghorbani R, Malek M. Instructors' Point of View About Lesson Planning, (Semnan Medical University; 2002). Journal of Babol University of Medical Sciences 2003; 5(3):33-36 [In Persian].
25. Asgari F. Mahjob Moadabh H. Comparing characteristics of an effective teaching from teachers' and students' point of view, Guilan University of medical sciences. Strides in Development of Medical Education, 2010; 7(1):26-33[In Persian].